

ВОЛЬНАЯ Беларусь

Июль 1917 г.

Цэна асобнага № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р.	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаецца толькі с 1-го чысла кожнага месяца.
 Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.
 Рукапісы павінны быць чытальна напісаны і толькі з аднаго боку наперы. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.
 На ліставанні, перасылку рукапісаў і іншыя адказы павінны прыкладацца маркі.
Газета палітычная, эканамічная і літаратурная.

Год выдання I.
 Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захаравск. 18
Умовы друку абовестак:
 (На IV боку газэты)
 за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.
 Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

№ 16. 1917 г. Панядзелак Выходзіць двойчы на тыдзень. 28 жніўня 1917 г. № 16.

Сіла у аднасьці.

Усё свае жыццё ўсе мы чуюм адны і тыя вялікія словы:
 — Сіла ў аднасьці. Сіла ў арганізацыі. Сіла ва ўзаемапамачы.
 І ўсе мы добра ведаем, што гэта праўда. Так, лягчай пераламаць 100 пруткоў па аднаму, як пэдуць іх звязку адразу. Усе мы паасобку гэта добра разумеем, бачым і чуюм, але нейкая закавыка стаіць нам на дарозі і ні дае адвагі зліцца ў адно цэлае. Закавыка гэтая ёсць ні што іншае, як наша цэпра і тые варункі мінулага, ў якіх мы жылі сожкі гадоў у падданстве такога ураду, якому наша народная прасьвета і аднасьць былі страшней сьмерці. Бадай што кожны асобны чалавек, дзякуючы свайму прыдатку, «інстынцту самаабароны», ды пад страхам уселякіх «папасці», толькі і глядзеў:
 — От, абы я жыў—здароў, а сусед хай сам аб сабе дбае.
 На нашых вачах, нас як бараноў рэвалі, вешалі, скуру дупілі, а мы глядзелі і маўчалі, а мо' паціхненьку й думалі:
 — Балазе ні я панаўся, а суседа хай дупіць...
 Такое нізкае, гідкае перакананьні зьявілася ў нас на грунці «самаабароны»!.. Ці-ж ні смешна гэта? Якая тут абарона, калі сягоньня цябе дупіць—я маўчу, заўтра мне дупіць будучь—ты маўчаць-інешь?!
 Нат каровы і тыя равуць, калі адну з іх воўе рэжа.
 Вось што зрабіла з намі цэпра, да чаго давяло нас жыццё пад'ярмнае! Мы сталі на ніжэйшай ступені ад бядла, ад зьвера. Пчола, мурашкі—паглядзеце на іх, як яны жывуць і што робяць. Ваўкі—ходзяць стадам, жывуць ў аднасьці. Птушкі ў вырай і з выраю ляцяць разам ў парадку. А мы?—Мы людзі, створаныя на «абразі і надобнасьці Бога» дурнейшыя са сваім хвалёным розумам ад гэтых нізшых твораў земных, што жывуць інстынцтам (чуцьцём)! Мы дробляем у параўнаньні з імі! Мы павар'яцелі! Мы захваралі страшнай хваробай вузенькага суб'ектыўнага эгоізму.
 Толькі гляньце, што робіцца цяпер, хая бы ў Расіі, ні кажучы ўжо аб гэтай усёсьветнай шалёнай вайне. Да чаго людзі дагаварыліся? Да чаго дарабіліся? Да чаго дайшлі? Найшоў брат на брата, сын на бацьку, бацька на сына, парція на парцію, махляр на шчырага, жудік на махляра... Німа ні указчыка, ні прыказчыка. Усе робіць, як хочучь, а хочучь як падказвае ім «запутаная псіхалёгія» і «хвалёны розум» ад каторых камару, птушцы і зьверу ні добра робіцца...
 Ходзіць па сьвеці хтосьці і, ці то дзеля свайі карысьці, ці то ведзьмам на пацеху, ходзіць і муціць ваду. Сягоньня мы верым аднаму махляру, заўтра другі прыходзіць—другога слухаем і другому верым, пасля трэйцаму, чацьвертаму і т. д.
 Што-ж гэта? Хто мы? Дзе наш вобраз чалавечнасьці?
 Людзі! Брацьця! Апамятайцеся! Возьміце вочы ў рукі, як той казаў, і пры-

глядзецеся да ўсяго наўкола, а найперш і найлепі сябе разгледзьце.
 Браты Беларусі! Прыгледзецеся добра да сябе і да сваіх патраб.
 — Вы хочаце людзьмі звацца?
 — Вы хочаце палепшыць свой быт?
 — Вы хочаце старнуць з душы і цэла ўсю гразь, што махляры і перакінчыкі накідалі на вас?
 Дык ідзіце ні чужой, а свайі прастай дарогай. Ідзіце ўсе разам, памятаючы раз на заўсёды, памятаючы так, каб кожная капля вашай крыві чула; каб кожная складка мазга ведала; каб уся душа ваша любоўю гарачай спазнавала:
 — Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго.
 — Сіла мая—сіла ўсіх, сіла ўсіх—мая сіла.
 — Хто хочэ адабраць нашу душу, той хочэ нашай пагарды, а калі мы загубім наш гонар—мы загубім воблік чалавечы, мы станем нявольнікамі крывавага гонару ворагаў нашых.
 — Хто ні мае пашаны да свайго—ні мець-іме пашаны да чужога.
 Калі гэтыя словы зразумелыя вам, калі вы бачыце і чуеце гэта, то ідзіце бараніць сябе ўсе разам, а не паасобку. Сіла ў аднасьці.
 Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго!
 І. Піліпаў.

Зямельнае пытаньне і дзяржаўны лад.

Можна спадзявацца, што да Устаноўчага Сойму пройдуць у большасці дэпутаты сацыялістычнага кірунку. Грамада сельскага люду ў Расіі хоць і ні сацыялістычна, але, будучы палітычна ніспелай, цёмнай, беднай і сірочанай зямлі, лёгка можа пайсьці ў той бок, адкуль чуецца кліч: «зямлі і воля».
 Вось і можна думаць, што Сойм ухваліць і вынесе дужа важнае пастанаўленне: установіць у Расіі дэмакратычную рэспубліку і перадаць усю зямлю з рук ціперашніх уласнікаў у казну, або завядзе сацыялізацыю зямлі. Мы павінны заговець [загадаць] разгледзіць, ці будзе гэтая зямельная рэформа карысная для беларускага народу.
 Вядома, што кожны народ больш за ўсё жадае быць самавітым гаспадарам у сваём краі, і той дзяржаўны лад, які прызнаў-бы за Беларусь права на аўтаномію у этнаграфічных (дзе жывуць беларусы) граніцах, быў-бы для нас найлепшы і карысны. У рэспубліцы дабіцца гэтага лягчай, чым у манархіі,—значыць гэты парадак дзяржаўнага ладу ня папярэчыць інтарэсам беларускага народу. Зусім іншая справа—сацыялізацыя зямлі, або пераход яе да казны. Ад момэнту пераходу усеі зямлі ў казну, у рукі Ураду—трэба думаць, тым самым Урад набірае страшнай сілы над грамадзяствам гасударства, над яго культурным, эканамічным і нацыянальным развоём. Патрэбна вялікая пэўнасьць, што Урад, уздышы у свае рукі такую ўласць, будзе заўсёды праўдзівым прадстаўніком інтарэсаў усіх грамадзян гасударства, што ён ня будзе злоўжываць ці махляваць гэтай уласцю; што у нас будзе магчымасьць скінуць ці зьмяніць яго, калі ён

нарушыць правы грамадзян. Нарэсьці, ці патрапіць самі народы ў гасударстві спыніць у сябе і паміж сабою ўсялякія спрэчасьці ў справах змаганьня на ніві эканамічнай, нацыянальнай і інш., і ці ня створаць яны многа перашкод для Ураду пры выкананні ім сваіх абавязкаў. Дагэтуль ня маем прыкладу, каб дзе на сьвеці быў такі дзяржаўны лад, які нам жадаецца завесці. Тым-та самую трываласць дзяржаўнага ладу ня можна згоры правідаць і ня можна быць пэўным, што так яно стаяцца, як жадаецца. Маюм прыклад на Францыі. Французы, адзін з найбольш культурных народаў у Эўропі, пасля вялікай рэвалюцыі ў канцы 18-га веку, два разы парываліся ўстанавіць у сваём гасударстві рэспубліку і ледзьва за трэцім разам, блізка праз 80 год пасля рэвалюцыі, здолелі умацаваць гэты лад дзяржаўнага кіраваньня. Ці Расія здолее за адным махам, пры свайі культурнай адсталасьці, завесці гэтакі лад, якога яшчэ нідзе німа (ўсе ціперашнія рэспублікі буржуазныя) ды яшчэ ў гэтым часі, як цяпер,—пэч ведама. А што будзе, калі уласць у Расіі захопіць расійскія нацыяналісты? Дагэтуль яшчэ ніводнае культурнае гасударство ня адважылася завесці ў сябе сацыялізацыю зямлі [нацыяналізацыю? Рэд.], але можна спадзявацца, што ў тым гасударстві, дзе гэта будзе завядзена, ня закасуецца гэта і пры пераходзі ўлады ў рукі рэакцыі, каторая рада будзе выкарыстаць пераход зямлі пад загад Ураду, як павялічэння свае уласці дзеля трыманьня людзей у кабле і абрусенні [наварота на маскалеў], пераселяючы людзей з аднае акругі ў другую на свайму бажанню. Зячліч—«ўся зямля для працоўнікаў на зямлі» пры сацыялізацыі зямлі вядзе да роўнага падзелу і спажыткавацца на роўных правах усяго зямельнага запасу ў гасударстві паміж усімі ахвотнікамі працаваць сваімі рукамі на зямлі. Залежна ад гэтага,—ад ліку зямлі і працоўнікаў, кожны адтрымае кавалак зямлі, які хто зможа абрабіць сам с сям'ёю, але без найміта, а можа і менш таго, калі выявіцца нідахват зямлі. Пры гэтакіх парадаках трудна будзе выбіцца каму-небудзь з гурту шэрых земляробаў, накуль хто сядзіць на зямлі, каторая можа хваціць на прахытак, але ні на значнейшы дастатак. Хто сойдзе з зямлі, дык на яго месца пасадзіць другога, бо зямля ня будзе асобнай уласнасьцю, а гасударска-свабоднаю,—значыць з яе будучь карыстаць, як з дажывотнай арэнды. Памрэ гаспадар,—нет ведама, што рабіць удаве з нялетнімі дзяцьмі: найміта або парабка ня будзе, бо хто можа працаваць, той і сам возьме зямлі. Воля—вельмі каштоўны набытак, калі народ мае магчымасьць павялічваць свой дастатак. Чалавек тым і розніцца ад бязмоўнага стварэння, што ён ніколі ня здавальняецца тым, што мае, а пастаянна рупіцца аб тым, каб надбаць сабе як пайбольш добра, патрэбы яго пашыраюцца і праз гэта ён вытварае культурны поступ у грамадзянстве. С часам стаяцца, што людзі навучацца шчыра працаваць дзеля агульнай карысьці, на грамаду,—цяпер-жа такіх людзей мала і трэба прызнаць, што ў наш час асобісты ін-

тэрас гэта самая моцная прыпука да працы. Праз тое на цэлым сьвеці пануюць ўласнасьць, ня глядзючы на тое, што яны часта ідзе поплеч с крываўдзі і паяверкай. Бяз яе людзі загразьлі-б у апатыі і, заміж пашырэння і павялічвання патраб, зменьшылі-б іх да ліку лёгка дабываных патраб пражыўлення.
 Беларусь—край бедны. Апі нетра яго, ані паверхні пласт зямлі ня славіцца багацьцем. Трэба многа шчырай і разумнай працы, каб мець добры зыск і аплату за працу, а разумная праца вымагае капіталу (грошы). А сущка балотаў, штучных гноі, гаспадарскія машыны і прылады, заводы, фабрыкі і інш. вымагаюць многа грошы і асобістага пачыну (ініцыятывы), а праз гэта нам ня след змагацца с капіталам (у яком сэнсі? Рэд.), а наадварот, ад творчай працы капіталу мы павінны чакаць эканамічнага (гаспадарнага) расквіту нашага краю і павялічэння у ём дастатку.
 Для нас важней за ўсё, каб нам ніхто ня накладваў свае волі. Беларусь хоча жыць сваёю воляй і сваім розумам. Устаноўчы Сойм павінны даць Беларусі тэрыторыяльную аўтаномію с правам уладзіць свае уласныя распарадкі, згодныя з духам і волюю нашага народу ў поўным закрасі ўсіх спраў, а ў тым ліку і справы зямельнае. Дзеля гэтага нам трэба хутчай устанавіць Цэнтральную Беларускую Народную Раду, як на Украіні, і дабівацца асобных выбараў у Сойм, дзе нашы прадстаўнікі апрадуцуюць статут нашай аўтаноміі і акрэсьляць граніцы беларускай зямлі.
 І. Раманавіч.
 Р. С. Заўважышы, што сацыялізацыя і нацыяналізацыя зямлі ні адно і тое, згаджаючыся с шапоўным аўтарам, што зямельная справа на Беларусі можа быць разважана толькі Беларускую Краёваю Радаю і што ўсе правы зямельнай рэформы расійскіх партый для нас ні дапасаваны,—рэдакцыя ахвотна друкуе артыкул шапоўнага аўтара. Разам с тым, рэдакцыя спадзяецца, што гэта выкліча спрэчку і знойдуцца людзі, каторыя захоўчуць асьвяціць пытаньне с свайго нагляду па грунт рэчы.
 Рэдакцыя.
3 ВЕСКІ.
 Згінуло гідкае апікуство, што цвёрдым крокам вяло нас да нацыянальнай сьмерці.
 Усё было дапасавана да таго, каб дабіцца свае мэты ды яшчэ нават паказаць сябе у вачох беларусаў сябрамі і дабрадзеямі. Цёмны селянін стагнаў ад спрытнай панскай працы, але маўчаў. Ды інакш і нельга было: засьмяюць, калі адчыніш рот. «Аб ім клопаціцца, працы не шкадуець, каб добра жылося, вядуць аберучкі, каб не заблудзіў, стаў чалавекам, а ён яшчэ не здалоен, крываўіца! Быддэ, не іначэй!»
 Лепшыя сны Беларусі даўно гэта бачылі, даўно голасна крычалі аб зьдзеку, крываўі. Але апыкуны праарыста уг-

лядаліся і мелі напатаговы турмы, засланыя, ланцугі. У далёкіх краях у пякельным жыцці апыноваліся тыя, што жадалі дапамагчы сваіму цёмнаму брату. А народ беларускі заставаўся адзін цёмны, без вартаўнікоў яго інтарэсаў.

Але частка лепшых сыноў Беларусі працавала пацяху, чакаючы лепшага часу.

Запанавала вольнасць. Загаманілі, заварушыліся беларусы між балот, лясоў у сваіх цёмных хатках. Пачуўся голас роднай кніжкі, газеты, жаданьне сваёй школы каб дзеткі не калечыліся, выявілася жаданьне самым здабыць сваё пшасьце, ў свае рукі узяць сваю родную справу. Выйшлі да працы сыны пакрыўджанага магутнага народу. Гучны вокліч пачуўся па ўсіх куточках: адраджэньне, еднасць, змаганьне з ворагамі роднай справы, праца. Глеба гатова, зерняткі знаходзяць ў ёй добры прытулак. Расьце, шырыцца сьведомасьць народу. Гурты множацца. Тры браты—славянны ідуць роўнай сьвечкай, даганяюць суседзяў.

Будзіцца наша Беларусь з адвечнага сну да новага жыцця; моладзь лучыцца ў гурты, каб лепш працаваць. Праца кінце, бо час такі, што спаць нельга. Каб праца была больш плынонай і прадуктыўнай зрабілі зьезд 8-10 лінія ў Мінску. Але надзеі налі так і засталіся надзеямі, зьезд іх не спраўдзіў. Сварка, ледзь за чубы не ўзяліся. Партыйныя рахункі, асабістыя рахункі... «Гэта хамства!» выклікае адзін... «А вы—агент каталіцкай клерыкальнай партыі», дадае другі... «Дарога, па якой Б. С. Г. хоча вясці нашу агульную працу, можа быць перашкоднай да шырокага культурна-нацыянальнага адраджэньня Беларусі... заўважце трэці. Што гэта такое? Што ёсьць супольнага паміж адраджэньнем і агентам каталіцкага клерыкалізму? Чаму названы так не пратэставаў? Калі гэта толькі лаянка, дык дапусьціўшы яе павінен быў выключыць сябе са сходу. Пратэстаўнікі цэлай партыі пакідаюць сход, а старшыня кажа: «Зьезд беларускіх арганізацый вядзе далей сваю справу.» Гдзе ж тут характэр «агульнага» калі лічыць, што ў нас толькі дзьве партыі? А калі

хто ня лічыць Б. Н. С. аў спрыяючымі нашай справе, хай давадзе нам гэта. Мы хочам ведаць, мы павінны ведаць усё! Вы стаіце на варці інтарэсаў любай ўсім нам Маткі-Беларусі. Мы углядаемся на вас, як на лепшых сыноў яе,—глумачце нам.

Вораг ня сьпіць. Яму да душы гэтка зьявы.

Зрэбны.

Друк і жыццё.

Адносіны расійцаў да Фінляндзіі.

«Надзьвычайна зьявіцца мы бачым у адносінах расійскага рэвалюцыйнага грамадзянства да падзей у Фінляндзіі, піша «Украінскі Голас». «Усе, ні разбіраючыся ў том грунці, на яком узраслі гэтыя падзеі, пачынаюць пагражаючы крычаць і крычаць усе—пачынаючы з «Волі Народу» і канчаючы «Новым Временем», кідаюць бізпадстаўныя абвінавачаньня, пагражаюць войскам разгнаць Сойм, бытым нязаконна скліканым. І хто пагражае? Пагражае краса і цьвет расійскіх рэвалюцыянераў. Вінаваціць фінляндскую дэмакратыю ў том, што яна нібыта ідзе ў разлад з інтарэсамі агульна-расійскай дэмакратыі, вінаваціць іх у сепаратызме (адзьяленні),—выстаўляюць на сусьветны глум свае-ж уласныя даказы, даказы надзьвычайна наўняны, дзіцячыя,—таго, што дамаганьня дэмакратыі Фінляндзіі, нязалежнасьці Фінляндзіі, як асобнай дзяржавы ня маюць пад сабою грунту. А чаму? А таму, кажуць, што Фінляндзія ня прывыкла жыць самабытна. Раней, моў, яна жыла с швадам, а потым перайшла пад нашу «расійскую высокую руку» і чаго ёй яшчэ трэба? З намі так добра жылось. Хто гэта гаворэ? А гавораць гэта расійскія рэвалюцыянеры біз жаднае кропілі імперыялізму!

Дэмакратыя Фінляндзіі, стоючы на грунці праўды і маючы законнае права, дамагаецца склікаць Сойм; яны ня збіраюцца пратэставаць проці нязаконных учынкаў сілаю, яны склікаюць Сойм дзе-

ля мірнае працы,—нават яны зьявляюцца да расійскіх «глухіх» сацыялістаў с просьбаю стрымацца і ня чыніць гвалту над законным актам Фінляндзіі, але расійскія рэвалюцыянеры адказу на гэта ня далі і пэўна што і ня дадуць. Гэты жывы прыклад яскрава нам паказвае, с кім нам трэба ісьці і ад каго чакаць дапамогі.

Далей мы бачылі, як зьявляліся да Часовага Ураду мусульманы с просьбай здаволіць іх самымі німінуць патрэбы нацыі, але адказу ні дачакаліся. І гэтыя жывыя прыклады сьведчаць пра тое, што кожны выступ, кожнае дамаганьне якой небудзь нацыі,—павінна апірацца на моцную агульна-нацыянальную арганізаваную сілу, злучанай адной мэтай, адным бажаннем здабыць сабе права і вольнасць, і мы глыбока пракаваны, што толькі такія выступы, цалкам арганізаваныя, будуць мець патрэбны ўспех.»

Супольная мова.

У «Рускіх Вѣдомостях» краса і пыха расійскага пісьменства, В. Короленко, распачаў друкаваць нарысы: «Война, отечество и чѣловѣчество». Пісьменнік гаворыць на тэмы, усім цікавыя, што ўсіх хваляюць, усіх таркаюць за найчульнейшыя струны душы.

«Цяпер, калі скінута самадзяржавіе, перад намі, перад усімі адразу, цэлымі гуртамі паўсталі заданьня, пра каторыя да гэтага часу даводзілася толькі паасобку думаць і толькі на патаёмных сходах гуртам гаварыць. Новыя разуменьня, што і пераказваюцца новымі словамі, з латыскага слова «рэспубліка» пачаўшы, адразу ўціснуліся у наша жыццё, заселі, ня спытаўшы старога начальства, на перадніх мейсцох і зварачаюцца аднака і да мужыка ніпсьменнага у далёкум сяле і да работніка ды інтэлігента у месці (горадзі).

— Ось мы прышлі да вас. Сустрэчайце нас і адгадайце, што азначаюць пытаньня, якія ставіць жыццё. Ды ня дзякайцеся. Жыццё ня чакае...

Ёсьць такая даўнейшая грэцкая байка. На дарозі да вялікага места залігло якогось няпэўнае страшыдла с туду-

бам лья і тварам чалавека. Кожнаму, хто йшоў да места с пустыні, яго загадвала загадка. Хто ня ўмеў адгадаць, таго пажыраў той сфінкс.

Такі сфінкс цяпер пазірае у вочы усіму расійскаму народу на шляху да блізкае будучыны. Заглядае і загадвае загадкі і славамі прамаўляе: «адгадавайце гуртам, селянін і гаражанін, багатыр і убогі, вучоны і трохі-пісьменны. А ня знойдзеце супольнай адгадкі—гінце»...

Пісьменнік покі што знайшоў супольную для усіх расійян мову, і яго нарысы з захопліваьнем прачытаюць і высокавучоныя і трохі пісьменныя. Класічная прастата выслову і паважная глыбіня зьместу зьдэналіся, каб разьвець той туман, што залёг над нашым жыццём. Вялікі талінт можа і пуда тварыць... А супольнае мовы трэба шукаць. Піша «Новая Рада», трэба каб знайці паразуменьне, каб адно і тое прынамсі аднака разуменьне. Бо вось, напрыклад Е. Кускова у «Власти Народа» шукае выйсся з анархіі (безладзьдзі), але наўперад і саму анархію шукае ня там, дзе трэба.

«Калі адзьяляецца Украіна», піша яна: «сабо фінляндцы, наперакор роспуску сойму Часовым Урадам, самачынна яго склікаюць, то паразуменьня бадай што ня памогучь: правядыры украінцаў, а яшчэ больш фінляндцаў, занадта культурныя людзі, наб ня разуменьне, што чыніць». Украіна хоча аўтаноміі ў фэдэратыўнай расійскай рэспубліцы, а Е. Кускова, тым часам піша: «калі адзьяляецца Украіна». «Ой, трэба, трэба супольнай мовы шукаць», дадае «Новая Рада», «бо начай ніколі ня адгадаем тых загадак, што усім нам ставіць сфінкс нашага часу. А як ні адгадаем, дык сфінкс ужо сам ведаць будзе, што яму рабіць».

«Вайна да канца».

«Новая спроба паклікаць згоду на землю, змучаную і спалываную трыма страшнымі рокамі вайны, піша «Н. Рада» скончылася так, які першыя. Калішні міратворец, амэрыканскі прэзыдэнт Вільсон, адказаў на папскі закліч: «не». За ім пэўна пойдучь іншыя дзяржавы

На полі.

Іду поном зялёным, а жыта ўвакол
Тут хваляецца.
У кожнай траўцы, ў кветках на загонах краса
Усюды чуецца.
А ветрыско шугне—сьвежы пах панясе
Ва ўсе стораны.
Я прышоў на паля, я прышоў адпачнуць,
Працай зморэны.
Глядзяць у вочы прыветна тут мне васількі
Мае мілыя.
Ад травы, ад лугоў набіраюся ў палях
Дзіўнай сілы я.
Быццам вагар вады—тут жытныя лагі
Разбегваюцца.
Пяць птушкі ў гары бы звачкі звяняць—
Заліваюцца.
І нясецца наўкол песьня—Богу хвала,
Усюды чутная...
Скуль узнялася, краса, на пялёх залатых
Ты магутная?—
Гэта праца людзей, што прыбрала паля,
Тут красуецца:
У кожнай ніві палёў, і ў гаю, і ў лугу
Яна чуецца.

Я. Журба.

Бітва.

Над старонкай вісьне хмара
Чорная, як ноч.
Ей ваякі кажуць грозна:
«Гэй, ідзі ты проч!
Нам патрэбна сьвету, сонца,
Ясных, пёпных дэён,
А ты скрозь заслала небо
Цемраю сваёй».
Узнялісь яны высока—
К сьвету сонца, зор;
Апынуліся ля хмары,
Дзе наўкол прастор,
І пашлі ў бітву там с хмарай...
Страшна трэскаў гром...
А пад імі дождж паліўся
На зямлю ручком.

Вось і, сонца засьвяціло—
Усё ярчэй, ярчэй.
І ваякам ўсе казалі:
«Буря вы ямчэй!»

Я Журба.

Засульскія Турэ.

Ёсьць у нашым краю сяло Засулье, а калі таго селя, на краю баханскага балота, ляжаць тры вялізныя каменны, што Турамі завуцца. Два з іх большыя ляжаць поплеч, як два піраге зліпшыся, а трэці моншы, круглы, як баханок, ззаду паміж пірагоў паложаны.

Вота-ж, як старыя людзі павядаюць, гэтыя каменны колісь-то людзьмі былі такімі, як і мы. Гэта было яшчэ тады, як наш край у паганстве быў, а толькі чутка хадзіла, што ад Кіева нека новая вера разыходзіцца і што раз далей і далей па гарадох, сёлах і садьбах пашыраецца. І ад гэтае чуткі страшна людзям станавілася. Баяліся новае веры, як заразы якой.

Людзі зыходзіліся у сьвятых дубровы ды гаі, там раіліся і прыносілі ахвяры багом, каб уласкавіць і упрасіць аб помачы проціў насуваючай с поўдня страшнае навьны.

Вот у адным сяле над Сулаю разышоўся пагавор, што да аднаго гаспадара, каторы жыўе за сьлом на адзіноці і Турам прызываецца, па начох прабраецца нейкі нівядомы чалавек з вялікаю барадою, з доўгімі валасамі, павучае гаспадара таго новай веры. Сталі селяне падглядаць і дзе каторыя з іх бачылі, як нівядомы з гаспадаром, з гаспадыняй і з малымі іх сынамі кланяліся нейкім рагачом. Сталі прызірацца да гэтых рагачоў і дагледзілі, што яны нароблены з залезных шынаў, зложаны накрывж. Тых крыжоў налічылі тры: адзін вялікі пасярэдзіні, а два малыя абанал яго. Сабралі сход і ураілі, каб сямью і садьбою тых Тураў знішчыць дазваньня, каб і следу ня было.

Адны гэтак раніцай запрагае той апырчны гаспадар валэ араць ехань, ажно бачыць: з сьля народ да яго валіць,—хто с сякераю, хто с пілаю, хто з насакаю, а хто проста с кіем. Сьямімі ён бяду німінуць. Кінуўся у хату, разбудзіў жоўку і—сыпа,

сам узяў вялікі крыж, а ім даў па малому і чым дужы у лес. Селяне тое як забачылі,—зараўлі ад злосьці ды кінуліся ў дагонку. Турэ тых уцякалі на ўсю моц, ажно разам спыніліся, бо прыбеглі к вялікаму ніпраходнаму балоту. І апанаваў іх вялікі страх ды кажуць яны, усумніўшыся у сілі Бога Вялікага:

— Што мы з новае веры скарысталі? Бадай мы той час лепш каменнямі сталі, як малі яе панаваць!

Тагды Бог і перакінуў іх за гэта у камення. Прыбегаюць людзі усьлед за імі—аж нідзе нікагутка, адно тры каменні ляжаць.

— Вот табе й нашы Турэ! кажуць селяне, апусьціўшы рукі.

Турамі завуцца тры камення і цяпер, а крыжы пазнаходзілі у зямлі ужо за нашых часоў. Яшчэ гадоў дваццаць таму жылі тры людзі, што с тых крыжоў нагорі (лемяшы) рабілі.

(Друкавана у «Сьв. Зап. Краю» у 1902 г.)

К. Каганец.

Ваучок.

Ваучок малады, па Палесі ходзячы нагадаў сабе с сьветам змірыцца. Надумаў ён жыцьцё сваё перамяніць,—шкоды нікому ня чыніць, з авечкамі і козамі дружыць, сьвінню ня займаць, гусей няпужаць, слабым у бядзе памагаць, а самаму—ягадамі, кароньнямі жывіцца.

Спаткаў ён раз каля рэчкі, на палянцы, старога воўка, што смагу вадою праганяў. Разбалакаўся з ім ды і пра думку сваю расказаў. Той паслухаў ды кажа: «Рабі, як хочаш. Але я-б ня раіў, калі зводу ня хочаш дазнаць і жыцьцё сабе абрыдзіць. Сьвету даволі таго, што ты воўк, каб усюды гналі цябе і скавалі сабакамі». Ваучку гэта непраўда паказалася каб людзі за добро злом плацілі толькі за тое, што ён воўк. І пакланіўшыся старому ваўку, пашоў ад яго прэч, каб сабе сэрца ня ад'ядаць, слухаючы яго нагаворы.

Ідзе ён, ідзе і захацелася яму есьці. Знайшоў птушачку адохлую, вьсахнуў і выпятраўшыю на сонцы, каторую жукі растачылі. Зьёў яе са смакам, але голату ня прагнаў. Хлябнуў вады з калеіны ды ідзе

пропіў нямецкай кааліцыі. Гэтыя дзяржавы зноў робяць тую самую памылку, якіх наробляна шмат і з якіх можа найбольшыя былі тагды, калі бяз разгляду адкінулі відомую нямецкую прапазыцыю пра замірэнне і калі заклік расійскай дэмакратыі застаўся «голосам вопіючага ў пустыні»... Мусіць, яшчэ на перапоўнілася чара пакуты людзкая і ня досыць яшчэ крыві, хоць ёй «лепш цячы ў жылах, як на зямлі ды па пяску», як казаў Герцэн. Мусіць, ні вельмі дужыя тыя шчырыя прыхільнікі згоды, каторыя падаюць свой голас за тое, каб супыніць людзкая пабавішча. Але яны павінны стаць дужэйшымі, бо пачай вайна ня супыніцца «да канца»—аж да поўнага зруйнавання усіх каштоўнасцяў людзкіх».

Роднае слова.

(Ахв. П. Кохановічу).

Пад уціскам нядолі адвечнай,
Пад злоснай пагардай чужых,
Сьвіціла ты іскраю вечнай
Праменьняў жывучых, сьвятых.

Гарало ты, роднае слова,
У глыбі душы маладой;
Зрывала жалезныя сковы
Із думкі адражнай, жывой.

Пад смутнай вясю ў ніпагодай
Твой лёс цябе здрадзіць ня мог:
Багаціце і шчасце народа
Ніколі ня мрэ ў лапцухох!

Прывет табе, роднае слова,
Жыві-ж і красуйся ўсёды!
Будуй сваю славу на-нова
Мінуўшыны слаўнай сьляды.

Клянй векавую пагарду
І гвядзкі адвечны прымуе,
І вольнай табе ў нагароду
Хай стане твая Беларусь!

Каньцль. Ф. Чэрнышэвіч.

НА БЕЛАРУСІ.

С.-Горадок, Мінск. павету.

Селяне прачнуліся, прадрэлі вочы і патроху пачынаюць разбіраць, хто іх вораг, а хто сябар. Возьмім за прыклад Сёмкава-Гарадзецкую воласьць. С першых дзён рэвалюцыі селяне выказалі гарачае пажаданне пабудаваць сваё жыццё на новых пачатках, але ці ведалі куды і за кім ісьці. І доўга яны, сьляпыя, блукалі па кутках і завулках, дзякуючы такім павадырам, як сьвяш. Самойловіч, Шыманскі і Гучынскі з аднаго боку і Міхайлов, Шастак і інш.—з другога. Цяпер, як відаць з заявы губэрнскаму камісару, селяне навучыліся аддзяляць куколь ад пшаніцы і пачынаюць выправджываць сваіх «сябрукю». Вось гэты прыгавор:

«Зважаючы на тое, што настаіцель Саломарэцкай Пакроўскай царквы ні разу ні выступіў на абарону рэвалюцыі і інтарэсаў працоўнага народу, а, наадварот, спагадаючы стараму рэжыму, кожны раз, як псыля ішшы ў царкві, так і усюды, пры зручным выпадку, рупіцца расклумачыць і ўбіць селянам ў галаву, што «цар быў чалавек добры, але міністры яго згубілі; што бяз цара жыць ні можна, бо цар ёсьць земны Бог, а што яго скінулі с прэстолу, дык гэта толькі да часу, і ён яшчэ можа вярнуцца, дзеля чаго трэ' толькі маліцца»; зважаючы на тое, што усіх абаронцаў свабоды, ён пачай ні называў, як «кучкай хуліганаў» і інш., пажадаўшых захапіць уладу да сваіх рук, каб камандаваць над намі, і што ён вачывіды стараецца падарваць веру у людзей да сваіх прадстаўнікаў і Часовага Ураду,—на моцы гэтага мы, парахвіяны саломарэцкай царквы выказваем зьневагу і няздавальненне сьвяшч. Самойловічу і просім пана камісара зрабіць ўсе патрэбнае, каб выгналі ад нас яго, сьвяшч. Самойловіча, а заміж яго ніхай прызначыць ў нашу парахвію больш паважанага і дастойнага пастыра».

Падпісалі: парахвіяны саломарэцкай

царкві (48 подпісаў).

Парахвіянін

Гомель, Магілёўск. губ.

У ваколіцах Гомеля, аднаго з найбольшых гарадоў Магілёўск. губ., жыве шмат уцякачоў с Польшы і Літвы. Літвіны па чужыні рахманейшыя, як у сябе дома, дык паміж уцякачамі розных нацый квітнея згода.

У самым Гомлі жыве так сама шмат уцякачоў. Есьць яны і ў Добрушы, дзе паперовыя фабрыка колісь кн. Паскевіча, а цяпер Балашова. Гэта фабрыка была заўсюды пад кіраўніцтвам палякоў і праз доўгі час дарэктарам гэтай вялікай фабрыкі быў паляк Ступіньскі. Большасьць адміністрацыі так сама палякі.

Уласнік Добрушы, п. Балашоў, мае палац і парк ў Гомелі, дзе знаходзіцца памятник кн. Ю. Панятоўскаму на кані, майстарства Горвальдэна. Памятник гэты прывезян сюды з Варшавы кн. Паскевічам псыля паўстаньня 1831 г. Кажуць, што псыля вайны яго зноў вернуць да Варшавы.

(Dz. Min).

Гарадзішча, Пінск. пав.

Гарадзішча мае старасьвецкі касцёл, пабудаваны у стылю renaissance (адраджэньне) с пекнымі фрэскамі. Касцёл гэты за часоў уціску пераходзіў з рук ў рукі, прадаваўся з аукцыонаў і меў розных гаспадароў. Зачыняны псыля паўстаньня 1863 г. і зьвернуты назад, дзякуючы турботам парахвіян і маёнката Ольшамоўскага, ў ём зноў пачалі былі адпраўляць набажэнства у 1912 г. Ціперашні ксьёндз пры гэтым касцёлі, Місевіч, вядомы на Піншчыні грамадзянскі прапаўнік. У часі вайны ваенныя ўласці адабралі у ксьёндза ключы ад касцёлу і выдалі яму на гэта афіцыйныя квіток. Такім парадкам, апека над касцёламі перайшла да рук ваенных людзей і, можна сказаць, выпуныялася даволі добра да дзён рэвалюцыі. Але потым пачаліся цішарадкі: выламалі бакавыя дзьверы, краты ў вокнах закрысты і т. п. і рабіліся рабункі. Ксьёндз Мі-

севіч зьвяртаўся с просьбай да ваенных ўласцяў знайці вінаватых, але атрымаў адказ, што гэта робіць іншая ваенная часць, а што мейсцовы полк зрабіць нічога ні можа. Дзякуючы пастаянным стараньням ксьёндза, дзьверы ў касцёлі забілі, але пізабавам іх выламалі зноў. Ні маючы змогі пастаянна жыць на мейсцы, ксьёндз тым часам, заўсюды даводваўся да касцёлу, атпраўляў набажэнства і рабіў свой догляд. Апошні раз, 26 ліпеня, ён застаў у касцёлі салдата ў шапцы, а сам касцёл меў такі выгляд, што ксьёндз выйшаў ды заплакаў.

Вокны у касцёлі пабіты, раліквіі сьвятых украдзены, фісгармонія разбіта на дробныя кусочки; крыж і аўтарныя літары паломаны, антымінс знайшоўся ў садзі бяз сьвятошчаў, якія выняты; гіпсавая фігура сьвятога папсавана, у закрысты выгучаны замкі с шафаў, усё рэчы паградзены; на хорах, на фрэсках панавісаны імёны, прозьвішча, розныя выразы, партрэт п. Ольшамоўскага паколата. Не пашкадавалі і клэбані, дзе жылі салдаты, і знішчылі дазванья: падлога паломана, вокны, дзьверы пабіты і павывожаны.

Аб гэтым барбарызьмі адбілі тэлеграму старшынні міністраў, глаўнамамадуючаму і біскупу Цюпляку.

(Dz. Kijow.)

«Акружная камісія аб справах выбараў да Устанюўчага Сойму» у Мінску.

Згодна с распараджэньнем міністарства ўнутраных спраў у Мінску ўтворана «Акружная камісія аб справах выбараў да Устанюўчага Сойму». Гэтая камісія будзе назіраць за праўдзівасьцю выбараў.

На апошнім сходзі Мінскага губэрск. выканаўчага каміт. старшынёю гэтай камісіі выбраны прсыяжны павераны К. Пятрусэвіч, членамі І. Макрэў і С. Камінскі.

Падаражэньне Мінскіх газэт.

Мінскія газэты «Мінскій Голос» і «Мінская Газета» павольшылі цану сваіх выданьняў да 15 к. за №, «Новая

даляй. Бачыць—парасята пад арэшнікам гуляюць, леташнія арахі с-пад гнілога лісьця дабываюць. Згледзішы ваўчка, парасята кінуліся на ўцёкі, а адно з разгону панала у куст арэшніку і завязла шыйкай паміж сукоў і карэньняў. Ваўчок хацеў яго вызваліць, але парася падняло такі пісь, што пачулі сьвінні нідалечка на балодзі. Як дыхнуць, абступілі яго, разрохкаліся,—дык той ледзьва вырваўся с абскуплянамі калашамі.

Горка яму стала, але падумаў і усьцешыўся. «Гэта яшчэ мяне ня знаюць. Падумалі пэўня, што хацеў парася зьвесці»...

Гэтак блукаючы, з голаду пацёпаючыся,—набрыў ён воўка, што нёс перад сабою барана. Адабраўшы у воўка барана, панёс ён яго з лесу да пастихоў, але тыя, згледзішы ваўка, кінуліся на яго с кіямі, загукалі, закрывалі,—дык ён і на гэты раз мусіў чым дуж уцякаць с абабітымі бакамі. Забіўшыся у ветру, зажурыўся горш за першы раз, але зноў думае: «Гэта яны думалі, што я той самы воўк, што барана ухапіў. Што-ж,—гэта абмылка... Але пагана, што есьці хочацца... Каб я таго барана сам зьвёў, то й бакі-б не балелі і»... І засароміўшыся свае думкі пашоў даляй.

Выходзіць ён з лесу к сяду. Бачыць—на лужку пры лесі дзедці гуляюць. Дай, думае, пазнаёміся. І ўхмыляючыся, і прысядаючы, хвастом віляючы, ідзе ён да дзедцай, а тыя яго як убачылі, справілі гвалт і нарабілі, спужаўшыся, ляжанту. Бачыць воўк, што з сяла мужыкі с каламі бягуць. Мусіў і тут уцякаць, але й на гэты раз знайшоў сабе уцеху. «Дзедці—відомы дзедці, дурныя». А знайшоўшы кавалак здохлай каняціны, пад'ёў наш ваўчок, аправіўся і павясляеў.

Бачыць раз ваўчок: на паліцы, абaperшыся на стрэльбу, чалавек стаіць. Прыбраўшы пакарную паставу, лягаючы языком і ківаючы хвастом,—вышаў ён, прысядаючы, да чалавека, сталага і разумнага, знаёміцца, а той, доўга ні чакаючы, злажыўся ды як бахне,—аж ваўчок сьвету ні убачыў. Усё чырвоным агнём разліглося, і сам ні памятае, як у пушчы апыніўся, кроўю ўвесь заліўся, на заднюю нагу ступіць ня можа, толькі ад жаху зубамі ляскоча.

І згадаў ён тады старога ваўка, каторы ні раіў іні на такую спробу.

Хоць і заліваў ён сваю нагу, але стаў накуль-

гваць на увесь век, і ужо болей ня думае добра рабіць, застаючыся злым і збродным, як і кожны воўк.

1911 г. Турма. К. Каганец.

У няволі.

У ціхае, нірухомое возыро, аброснае зьліненым аерам углядаўся вісокі пабелы мур, а за мурам, на моцным фундамэнці, горда трымалася магутная будыніна. Нівялічкія вокны, як прыжмураныя вочы, чарнелі на сьціняе, прыдаючы будыніні паўры погляд.

Была вясна. Зьліненыя драўкі вольна расьлі высока пад небам, хаваючы у густым галлі вяселых шчэбятых. Зелень аж капала, здаецца, з дрэў і пералівалася на сонцы усіялякімі колерамі. Усё жыло, расло, вяселілася. А спагадныя гарачыя праменьня сонца, асьвятляючы кругом сьвет Божы, цікава заглядалі у маленькія вокны паўраў будыніны, каб асьвятліць і абагрэць пёмныя куткі вокіх мураў. Цяжка было прабіцца туды, бо пануючая векамі цемра з гнева спатыкала тонкую стужку сьвету і праганяла ад сябе прэч.

— Ня будзе дня! гукала цемра, разносячы рэчу па сьрых, затхлых пакоях гмаху.— «Мілей ноч!» ўтарылі совы с кажанамі.

І яскравыя праменьні, зазірнуўшы у чорныя ваконцы, пльлі назад, дзе іх чакалі і віталі, як Бога, сустрачаючы.

У вадном с тых вокан, што хмура углядаліся з вялікага гмаху у воду, у залезнай клетцы, за гратамі, сідзела ў няволі птушка. Жаласьліва ціўкаючы ад рання да вечара, яна сумна глядзела на харавство Божлага сьвету і балюча адчувала вясёлы сьпеў сваіх таварышкаў у зьліненым гаю драваў. Слухаючы іх песьні, яна ўспамінала дві вольнага жыцьця і горка скардзілася.

— Чаму я такая нішчасная? Чаму той, хто стварыў гэты белы сьвет, дапусціў нада мной гэты зьдэк? Ні так даўно лятала й я над блакітным небам бязмежнага сьвету і ніколі ня думала, што стану слугою страшнай няволі.

Так скардзілася птушка у сэрцы сваём і павярала скаргу сваю той, што зьліліла гняздычка сабе у яе над вакном. Яна выказвала ёй свой жал, сваю тугу, бо ніхто, апроч ластаўкі, ні заглядаў сюды, у гэтае царства цемры і жалю,—воля была мілей за

усё. Затужыла нявольніца; перастала верыць, што дажджэцца волі. Затаіўшы дух, яна вітала думкамі там, дзе ўзрасла, дзе пакінула на волі у родным краю маленькіх птушанят.

— Лепі сьмерць, зьвярнула яна да ластаўкі.— Прачуваю, што гэта апошняя вясна, і волі ні ўбачу ніколі. Як-бы жадала я узьліцець высока, высока ды засьпеваць тую вольную песьню, якую колісь спевала! Але пугы няволі зламалі надзею...

Слухала ластаўка жалбы нявольніцы і хутчай адлетала прэч. Чужыя сьлёзы замінаюць вяселлю.

У адзін дзень спагадныя сонца прабілася у ськрыя мураванья муры, праменьня яго шугнуліся ў клетку, але дарэмна. На дне клеткі ляжала няжывая птушка, як-бы застыўшая з думкай аб волі, блакітным небі і дарагіх, мілых птушанятах...

Мінск.

Галубок.

Бусял і бусьлянята.
(Байка).

Ведама, што часта бацьке даюць сваім дзедці такое выхаваньне, каб яны былі карысныя ім, а ні сабе. Вось дзеля такіх бацькоў раскажу я байку аднаго нябопчыка беларуса.

Ляціць бусял па-над морам і нясе пад сваімі крыльямі трох бусьлянят. Як стала цяжка несці, дык ён пытае у першага дзіцяці: «ці будзеш ты мяне несці, як я састарэюся?» Бусьляня спалохалася, каб бацька ня кінуў яго у мора ды й кажа: «буду». Бусял кінуў яго ў мора.

Паляцеў ён даляй с двума бусьлянятамі. Зноў стала цяжка. Пытае ён тады у другога бусьляняці: «Як састарэюся я, ці ты будзеш несці мяне так сама, як я цябе пасу?»—«Буду!» са страху адказала і другое бусьляня. Бусял кінуў яго ў мора, бо й яно сказала няпраўду.

Паляцеў ён цяпер с апошнім дзіцем. Пасярэдзіні мора ізноў стала цяжка несці. Бусял пытае у свайго трацяга бусьляняці, ці будзе яно несці бацьку, як ён зробіцца старым. «Не, ня буду», адказала бусьляня: «бо тагды я буду мець свае дзедці, і мне трэ' будзе насіць іх».

Трацяга бусьляня сказала праўду, і бацька перанёс яго пераз мора.

Смутны.

Заря» будзь выходзіць на паперы меншага фармату і павялічыла цану да 12 кап. за №.

«Акружная камісія аб выбарах да Устаноўчага Сойму» ў Магілёві.

На сходзі 17 жніўня Магілёўскага губ. камітэту з'яднаных арганізацый выбрана акружная камісія аб выбарах да Устаноўчага Сойму. Старшынёю камісіі выбран Г. Поўзнер.

Краёвы зьезд друкароў.

Неўзабаві ў Вітэбску будзе краёвы зьезд друкароў. На зьездзі будуць прадстаўнікі друкарскіх хаўрусаў такіх гарадоў: Вільні, Гродны, Коўны, Двінску, Вітэбску, Оршы, Магілёву, Гомелю, Мінску, Беластоку і Сувалкаў.

Выбары да Гарадзкой Думы ў Магілёві.

13 жніўня ў Магілёві адбыліся выбары да Гарадзкой Думы. Усяго было падано 22005 галасоў. За сьпісак № 14 (Беларускага Нацыянальнага Камітэту і насяленьня акраінаў) падаті голас 2082 чалавекі. З агульнага ліку 64 гласных, беларусы дасталі 6 меяец.

Гарадзкія выбары ў Дзьвінску.

Зроблены ў Дзьвінску выбары да Гарадзкой Думы апаратэставаны. Справа аб гэтым разглядаецца акружным судом.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Пажары на заводах, працуючых на абарону.

У апошнія часы па ўсёй Расіі то сям, то там здараюцца пажары на вялікіх заводах і найчасцей на тых, што працуюць на абарону. Так нідаўна выбух вялікі пажар на заводзі Ліанозава ў Петраградзі, што вырабляў ракеты для войска. Завод займаў 2 ці 3 дзесяціны зямлі сваімі будынкамі ў тры паверхі. Стратаў на некалькі мільёнаў руб. Посьля згарэў так сама ў Петраградзі завод Васьцішчаўза, што вырабляў шрапнелі. Выгарэў глаўны 4-х паверхны будынак заводу, што займаў вялікі кавалак зямлі. 14 жніўня ў Казані пачаўся грандыозны пажар на парахавым заводзі атрыльярыйскага ведамства. Сілаю ўзрыву ва ўсім горадзі былі выбіты вокны—ня толькі адны шыбы, але разам і з рамамі, дзьверы зляталі с крукоў. Перацуджаныя людзі кідалі ўсё сваё меньне і ўцякалі за горад. Раскідан залезна-дарожны мост праз раку Казанку. Каля гэтага мосту агінула пажарная каманда, якая прыехала сюды тушыць пажар.

Ні ў адным з гэтых выпадкаў прычына пажару не высьнена. Але як бы там ні было, калі пажары будуць здарацца і далей,—дрэнна будзе расійскай арміі. І так, як пасьведчыў Вярхоўны Глаўнакамандуючы Карнілаў на Дзяржаўнай Парадзі, заводы цяпер вырабляюць на 60% менш снарадаў, чым раней выраблялося. А калі заводы яшчэ будуць гарэць, дык снарадоў зусім ня будзе, як і ў лета 1915 г.

Усерасійскі Царкоўны Сабор.

16 жніўня ў Маскве ў будынку царквы Хрыста-Збавіцеля пачаўся Усерасійскі Царкоўны Сабор [праваслаўнага духавенства і парафіян]. Старшынёю сабору выбраны маскоўскі мітрапаліт Ціхан, ганаровым старшынёю першы член Сьноду—мітрапаліт Уладзімер.

Ангельцы пра Расію.

Становіцца, у яком апынілася Расія, ніша «Daily Telegraph» зьяўляецца бязпрыкладным. Расію можна параўнаць с чалавекам, каторы быў сьляпы з роду

ды раптам стаў бачыць і ня можа, як сьлед, ацаніць вялікую вагу таго, што ён перад сабою бачыць.

Французы пра Расію.

Парыж, 17-га аўгуста. [П. Т. А.] Зьявіўца на румынскім фронці выклікаюць з боку нікаторых тутэйшых газэт дужа горкую крытыку і ацэнку у такіх выказах, якіх да гэтага часу яшчэ ніколі ня ужывалі ў французскім друку пра расійскую армію. «Petit Parisien» піша: «У той час, як войска дзяржаваў згоды здабываюць сабе славу, рускія уцякаюць ад тых, каго білі ўсе. Ня глядзючы на ўсю сымпатыю да патрыятычнай чыннасьці Керэнскага і Карнілава, розум падказывае быць асьцярожным і ні патта спадзявацца на поўнае адраджэньне расійскага войска. Другая газета «Petit République» раіць расійскай арміі браць за прыклад маленькую румынскую армію, і кажа даляй, што, не глядзючы на пекныя абяцанні аб хуткім перабудаванні арміі, выпадкі дэзарганізацыі, і няслухнасьці бываюць у той час, калі супольнае выступленьне усіх проці немца так патрэбна.

Германія і Расія.

Па весткам з Бэрліну Бэрнгард прапануе новай Камісіі рэйстагу праграму заграчнай палітыкі, якая мае спрыяць замірэнню, выгоднаму Германіі, дзеля чаго трэба прысьці да паразумення з Расіяй, бо для Германіі нікаршына ўтварэння нізалежных дзяржаўных адзінац—Польшчы, Курляндзіі і Ліфляндзіі, з паліду на тое, што яны, маючы задуныяздавальную Расію, быліб вогнішчам агітацыі проці Германіі. Новае перабудаванне Балканаў павінна рабіцца ў паразуменні з Аўстра-Угоршчынаю, Баўгарыяю і Расіяю, бо толькі тагды, калі Англія пабачыць, што ёй пямачыма знайдзі супольніка (хаўрусніка) проці Германіі, яна стане шукаць стальных добрасуседзкіх адносін за Нямеччынай і тагды бэльгійская справа страціць сваё ціперашняе значэння.

Нацыянальны рух сярод Крымскіх татарай.

Татарскае насяленьне Крыму дужа непакоіцца дзеля барацьбы некаторых мурзаў з расгучым млада-татарскім рухам.

Татары арганізуюць сваю абарону. У Сімфэропаля прыслан запасы крымскі конны полк; арганізаван татарскі батальён. Сіняваты сьцяг Тамэрлана маюць над татарскім войскам.

Выходзіць спецыяльная татарская газета, орган Крымскага Камітэту (на татарскай мове пад назваю «Мілет», а на расійскай—«Голос Татар»), у гэтай газэці ўжо выгалашана праграма татарскага руху.

З за граніцы.

Рэвалюцыя ў Гішпаніі.

У горадзі Барцэлёні (Гішпанія) ідзе бойка паміж урадавым войскам і рэвалюцыянерамі. Будынкі адкуль стралялі рэвалюцыянеры, парасьніданы да-шчэнтку артыльерыйяй.

У Мадрыдзі (глаўны горад Гішпаніі) арыштованы цэлы рэвалюцыйны камітэт.

Трошкі раней былі весткі аб вялікіх забастоўках на фабрыках і залезных дарогах. Як цяпер—нема ведама.

Немец пра Турцыю.

Доктар Шцюрмэр выдаў кніжку пад назваю: «Два годы вайны ў Канстантынопаля». У гэтай кніжцы, паміж іншым, гаворыцца: «Для сусьветнай германскай палітыкі падзел Турцыі на часткі ёсьць, вядома, страшэнны удар. Але с паліду на агульна людзкую цывілізацыю, на моцы патрэб моралі, вольнасьці і справядлівасьці, на моцы інтэрэсу сусьветнага поступу і эканамічнае развіцця Турцыі,—ле ушадак—ёсьць адзін з самых лепшых скуткаў цяперашняй вайны».

Абараняючы сябе ў вінаватанні, што ён нянавідзіць туркаў, аўтар кажа: «На

мой погляд, дык яны былі б шчасліўшыя, каб іх гасударства было абмяжована граніцамі Анатоліі, дзе іх раса, дапраўды, складае большасьць насяленьня краю. Я ахвотне аддаў-бы Расіі Арменію, пралівы і шырокі уплыў на Канстантынополь. На поўдні, дабаўляе ён, вялікая аўтаномная Аравія і Сірыя будуць квітнець пад спагадлівым вокам Англіі і Пранцыі, робячых такую разумную, мастацкую палітыку ў мусульманскіх краях і шляхэтна палітраючы цывілізацыю ў Эгіпці, Судані, Інды і З.-Амэрыцы.

ВАЙНА.

Агляд ваенных падзей.

На заходнім фронці. Раніцаю 21 жніўня нашэ войска пакінуло Рыггу. Крэпасць Усьць-Дзьвінск узарвана; залезныя масты праз Дзьвіну так сама. Нашы часці адходзіць на паўночым ўсход. У Рыжскую затоку ўвайшлі нямецкія падводныя чайкі. 21 жніўня яны абстрэлівалі узьбяражка каля гораду Шернова і нарабілі перапалоху, бо людзі думалі, што ў затоку ўвайшоў цэлы гэрманскі флот. На рэпці фронту—стрэляніна.

На Румынскім і Каўказскім фронтах ціха.

На французскім фронці—артыльярыйская стрэляніна. Вялікія даджы абярнулі ў балоту ўвесь грунт і не даюць магчымасьці выступаць пяхоті.

На Італьянскім фронці італьянскае наступленьне ўжо заціхае.

На Балканскім фронці хаўруснікі зноў захапілі гору «1050.»

Новыя нямецкія удзілівыя газы.

Германцы вынайшлі новыя снарады з асобымі удзілівымі газамі яны ўжо абстрэлівалі французскі горад Армансьер. Адны з гэтых снарадаў маюць у сабе газ, што прайходзіць праз адзежу і апалля шкуру, а другія, невялікія самы, маюць у сярэдзіні вільгаць, якая, пасля разрыву снарада, так сама абяртаецца ў газ. Гэты газ прайходзіць у зачыненыя памяшчэньні і нават дастае людзей ў паграбох. Пах гэтых газаў, як у гарчыцы. Праз 5 або 6 гадзін пасля таго, як чалавек дыхнуў гэтымі газамі, у яго псуецца бронхі, ён сьлепня, чуя пякоту ў горлі, сьверб па ўсім целі, без прыстанку кашля; тэмпература цела падвышанца, і чалавек хутка памірае.

Аб пасылцы кітайскага войска ў Эўропу.

Газэці «Русское Слово» тэлеграфуюць з Пекіну (глаўны горад Кітайскі), што кітайскі ўрад дужа прыхільна адносіцца да думкі паслаць у Эўропу на падмогу хаўруснікам кітайскае войска.

Пільная справа.

Беларускі рух захапляе усё болей і болей, як просага народу, так і інтэлігэнцыі. З апошніх прылучаюцца прыняўшы раней расійскую, або польскую культуру. Варнуўшыся дамоў, пад сваю родную стрэху і пабачыўшы убогасьць роднае хаты, кожнаму хочацца шыра дапамагчы сваёю працай, кожнаму хочацца прычыніцца да сьвятой справы вызваленьня свае бацькаўшчыны і паставіць на ногі сваю занябдаўку гаспадарку. Родная мова—гэта той грунт, на яком расьце і трымаецца ўся справа, увесь рух. Тым часам, тых, хто адраваўся з дзяцінства ад вёскі або саўсім ці бачыў вёскі, ня толькі перасталі гаварыць па-беларуску, але часта і думалі па-чужынеку. Вось усё тых «новыя» беларусы, каторыя хочучь чым [голячы] дапамагчы ў справі абудаваньня свае бацькаўшчыны, прымушаны напярод, як напісаць на роднай мове, выкладаць свае

Грамадзянства!

Цамятайце, што газета можа істнуваць толькі пры вашай дапамозі. Зьбірайце ахвяры на падтрыманьне і папярэньне друкованага роднага слова. Народ ня можа жыць бяз газэты і кніжак. Ваша павіннасьць упадаць аб гэтым. Шукайце новых падпісчыкаў і пытайце газэты скрозь—на станцыях, у кіосках, ўразносчыкаў. У кожнай вёсцы, сяле, у кожнай році, камандзі, сотні, эскадроні і батарэі павінна быць «Вольная Беларусь».

Рэдакцыя.

думкі на той мове, якэй навучыліся ў школах, а ўжо потым перакладаюць. Іншым проста хацелася-б што цікавае ці карыснае ператлумачыць, але што-ж ты зробіш, ня ведаючы мовы. Прыходзіцца або ісьці пытацца да тых, хто разумее і у каторых і так процьма работы, або да вясковых людзей, каторыя, наадварот, ня зразумеюць таго, аб чым у іх будуць пытацца, а то пачнуць круціць мову на польскі, ці маскоўскі лад. Такія выпадкі шкадліва адбываюцца на нашым руху. Каб гэтага ня было, дык нам трэ парупіцца аб тым, каб стаць тым людзям у дапамозі. Дзеля гэтага трэба дапасаваньне слоўнік: расійска-беларускі і польска-беларускі.

Да гэтага часу у нас быў славар толькі беларускі-расійскі; бо на нашу мову глядзелі, як на падмову (нар'чыё) і цікавіліся ёю адны спецыялісты, акадэмікі. Нам гэты славар покі што ні надта патрэбны. Важна як найхутчэй злажыць ты слоўнікі, аб якіх я вышэй памінаў. Аднаму што злажыць цяжка, ды й ні так поўны ён будзе. Дзеля гэтай справы трэба зрабіць хаўрус, згаварыцца з другімі, я прапанаваў-бы гэты спосаб, каторы, наваддуг майго разуменьня, самы найлепшы. Тут проста жартуючы зробіш вылікае дзела. Як чытаеш беларускую кнігу ці газету, дык трэба падкрэсьліць словы чыста беларускія, якія ні падобны да слоў расійскіх, або польскіх. Потым, як час, трэ выпісаць іх па літарам у парадку абшадла, пералажыўшы, ведама, на другую мову так, каб польскія ці расійскія словы стаялі наперадзі. Я лічу гэта надта практычным, бо калі перакладаць з слоўніка расійскага, або польскага кожнае слова, то мала што выйдзе, беларускага у тлумачэньні гэтых слоў будзе ні шмаг.

Трэба яшчэ звярнуць увагу на тое, каб выпіскі рабіліся з розных кніг. Павінна быць сьстэмнасьць. Я прасіў-бы тых, хто захаца прычыніцца да гэтае справы, каб прыслалі мне паведамленьне, з якіх хто кніг мае выпісваць словы. К 30-у кастрычніку (окцібр) с тых кніг, якія я прызначу кожнаму, усе словы павінны быць выпісаны і растаўлены па літарам, а я ўжо прывяду да парадку. Патта важна ведаць, колькі хто можа патраціць часу. Працу злажэньня расійска-беларускага слоўніка я прымаю на сябе. Адрэс мой: Мінск, Захараўск. 18. Белар. Ц. Рада. подпаруч. Дварчачіну.

«Абмылка друку».

У № 10 «Вольн. Бел.» ў аддзелі «Друк і жыцьце» на 4-ай старонцы у 4—6 радках зверху надрукована: «на абшары акупацыі згуртавалася літоўская палітычная група», а трэба чытаць: «на абшары акупацыі літоўскай згуртавалася палітычная група».

ІВАН РУДЫ шукае свае жонкі Ганны з дзецьмі Александрам, Юліянам і Ольгай, брата Сьцяпана Рудога і сястру Марыю. Усе з вёскі Тутчэва, Пачапоўскай вол. Мін. г. Нов. пав. Ведаючых што небудзь аб іх, просіць паведаміць па адрэсі: Мінск, Захараўская 18. «Вольная Беларусь» для І. Рудога. Просіць другія газэты перадрукаваць.

Рэдактар Я. Лёвін.